

Alex Sporni

Esej – plávajúci mlyn

Nie všetky mlyny sú postavené na pevnom brehu. Ak ste o plávajúcom mlyne ešte nepočuli, zbystrite pozornosť. Vodný mlyn v Kolárove je pekne zrekonštruovaný plávajúci mlyn, ktorý kotví na brehu mŕtveho ramena Malého Dunaja. Priamo v mlyne bolo zriadené Múzeum vodného mlynárstva. Vodný mlyn je zaradený i medzi národné kultúrne pamiatky Slovenska. Kolárovský vodný mlyn dnes predstavuje najmä fotogenickú, technickú pamiatku zasadenú do malebného prostredia riečneho ramena Malého Dunaja v kraji lužných lesov Slovenska.

Mŕtve ramená odjakživa pôsobili dojmom záhadnosti. Priam volajú po preskúmaní, najlepšie na kanoe. Také je i rameno Malého Dunaja, ktoré sa takmer vlieva do rieky Váh, ktorá patrí medzi najdlhšie rieky na Slovensku. Rameno navyše ukrýva úžasnú remeselnú a technickú pamiatku v podobe vodného mlyna. Toto dielo bystrého umu človeka je možné nájsť v juhoslovenskom meste Kolárovo v severnej časti mesta.

Vodných mlynov je v týchto končinách mnoho, predurčuje to samotný charakter krajiny. Napriek prvotriednej zaujímavosti tohto technického diela je pomerne opustené a málo propagované. Lokalita rozhodne má čo ponúknuť, pretože okrem mlynu je tu možné nájsť aj raritný drevený most a tiež spoločenský areál, kde sa konajú rôzne kultúrno-spoločenské akcie. Hneď vedľa je krčma a provizórne múzeum poľnohospodárskej techniky. Priamo k mlynu je možné sa dostať po ďalšej technickej pamiatke. Jedná sa o najdlhší zastrešený drevený most v Európe. Má dĺžku 86 metrov a šírku 2,5 metra. Samotný most pôsobí veľmi príjemne a spolu s mlynom veľmi dobre zapadajú do prírodných pomerov mŕtveho ramena.

Vodný plávajúci mlyn v Kolárove je drevenou stavbou, ktorá si pokojne hovie na tunajšej vodnej hladine. Takýto podobný plávajúci mlyn sa nachádzal aj v Zemnom. Je to malá obec zopár kilometrov od Kolárova, v ktorej sa točil československý film Posledná bosorka. Bol to vážsky lodný mlyn, na rozdiel od Kolárovského, ktorý je dunajský. Rozdiel pozostával z toho, že vážske lodné mlyny sú o niečo menšie, majú menší polomer kola a obvykle boli postavené len na jednej lodi, pretože rýchlosť toku rieky Váh je podstatne rýchlejšia ako Dunaj. Z toho vyplýva, že na ten istý výkon im stačil mlyn s menším polomerom kola. Časom tento mlyn previezli do múzea v Martine, kde bol vystavený a momentálne je v dezolátnom stave. Kolárovský mlyn je postavený podľa mlynu, ktorý sa nachádzal v Radvani nad Dunajom. Pôvodný mlyn zhorel, nezachovalo sa po ňom skoro nič. Kolárovský mlyn postavili pomocou historických fotiek a dvoch mužov, ktorí pracovali na originále tohto mlynu. Mlyn bol postavený v roku 1983 v Komárňanských lodeniciach, ale do Kolárova ho priviezol pán Ivan Šáli až v roku 1991, ktorý sa o to staral až do roku 2013. Po jeho úmrtí ho prevzalo štrnásť ľudí, pre ktorých predstavuje súkromný majetok.

Posledný plávajúci lodný mlyn Slovenska tak znovu pomáha pripomínať atmosféru mlynárskych čias. Vodný mlyn je postavený na dvoch rovnobežných člnoch, na ktorých je upevnené mlynské koleso. Mlyn je obitý doskami pripomínajúcimi štít, je to neobvyklá stavba a príjemne zapadá do

riečnej krajiny. Kolárovskej plávajúci mlyn je posledným lodným mlynom v celej Európe, napriek tomu, že v minulosti boli na Žitnom ostrove veľmi rozšírené. Doteraz sa tu nachádzajú vodné mlyny, niektoré sú aj funkčné, napríklad v Jelke. Aký je rozdiel medzi Kolárovskej lodným mlynom a ostatnými vodnými mlynmi? Na naše územie sa lodné mlyny dostali za pomoci rímskej civilizácie, ktorá tieto mlyny testovala na našom území.

Lodné mlyny boli z viacerých hľadísk výhodnejšie ako vodné. Na ukotvenie zo začiatku nepoužívali kotvy, ale používali takzvané mlynské koly. Boli to veľké drevené stĺpy, ktoré boli na jednej strane špicaté a na druhej strane mali dva zárezy v tvare X, ich výhodou bola možnosť spojiť viac mlynských kôl dokopy. Koly boli ukotvené na dno rieky a boli priviazané o predok lodného mlynu. Tieto mlyny mali možnosť sa po koryte presúvať a to pomocou ťažných koňov alebo volov, ktoré boli priviazané na dlhých lanách a ťahali mlyn proti prúdu rieky podľa potreby. Tento systém im dopomáhal pohybovať sa po rieke proti prúdu alebo prípadne po prúde. Do bokov sa pohybovali pomocou dlhých palíc, ktoré si vyrobili, aby vedeli manipulovať s mlynom doprava alebo doľava. Ďalšia vec, ktorá predstavovala veľkú výhodu oproti klasickému mlynu bola tá, že čelo lode bolo postavené proti prúdu rieky a keď sa prúd dostal medzi dve lode, priestor medzi loďami sa zužoval, čo malo za následok rýchlejší tok vody, ktorý roztáčal mlynské koleso. Tento pohyb sa preniesol do mechanizmu, ktorý bol postavený na hlavnej lodi. Ozubené kolesá sa začali točiť a pomocou prevodov sa dostali to takzvaného ľubu. Ľub je srdcom celého mechanizmu, v ktorom sa nachádzajú dva mlynské kamene, na ktorých sú drážky. Drážky sú veľmi dôležité, lebo keď sa zhora do lievika nasype pšenica, prípadne obilie, tak sa dostáva medzi dva mlynské kamene, kde dochádza k mletiu. Keby neboli drážky na kameňoch, tak by obilie zhorelo, z dôvodu vzniku tepla pri trení, ku ktorému dochádza medzi kameňmi. Pomocou týchto drážok sa cez horný mlynský kameň dostane studený vzduch do ľubu a ochladzuje nám obilie aby nemohlo dôjsť k požiaru. Zomleté obilie sa nám prenáša do sita, kde následne vzniká múka akú ju poznáme.

Mlyn je dnes teoreticky funkčný, v skutočnosti však nefunguje, čoho dôvodom je stojatá voda ramena. V objekte sa nachádza niekoľko komponentov z pôvodného mlyna a využitý je ako malá historická expozícia. Zaujímavosťou je napríklad benzínový agregát z prelomu 19. a 20. storočia, pripomínajúci malú lokomotívu, ktorý údajne patrí medzi prvé mechanizmy na svete, vďaka ktorým vyrábali rybárske siete. Mlyn má pevnú konštrukciu, aby vydržal nápor jarných ľadov i storočnú vodu.

Pri vstupe do areálu je k zhliadnutiu malé technické múzeum. Skvostom medzi exponátmi je stroj na pohon transmisie, s prevodom na pletacie stroje na výrobu sietí. Stroj sa podarilo takmer po päťdesiatich rokoch opäť sfunkčnúť, čo sa aj využíva pri niektorých slávnostných príležitostiach. Mlyn je súčasťou areálu s viacerými technickými pamiatkami a možnosťou oddychu a občerstvenia v tradičnej „Krčme u Mlyna“.